

Iwona Kopacz

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Kochanowskiego
w Kielcach

Rozwój przedsiębiorczości w małych miastach województwa świętokrzyskiego w latach 2000–2008

Procesy związane ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej wzbudzały mieszane uczucia wśród mieszkańców naszego kraju. Spodziewano się systematycznego wzrostu gospodarczego dzięki finansowemu wsparciu Unii oraz swobodnego przepływu kapitału, towarów i usług, co w konsekwencji doprowadzić miało do poprawy sytuacji bytowej mieszkańców. Z drugiej jednak strony – obawiano się utraty niezależności, wzrostu cen artykułów i usług oraz konkurencji firm europejskich na polskim rynku.

Obawy te, nie bez powodu, były o wiele większe w Polsce wschodniej, bowiem region ten należy do najbiedniejszych w Unii Europejskiej. Gospodarka charakteryzuje się tam niskim poziomem innowacyjności, niewielkimi nakładami przeznaczonymi na badania i rozwój oraz słabym dostępem do kapitału inwestycyjnego (Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013). Dodatkowo sytuację pogarsza niski poziom infrastruktury technicznej, co z pewnością niekorzystnie wpływa na lokowanie w tym regionie inwestycji zagranicznych. Efektem tego jest pogłębianie się różnicy w rozwoju gospodarczym między Polską wschodnią a lepiej rozwiniętymi regionami krajów Unii Europejskiej.

Województwo świętokrzyskie jest jednym z kilku w Polsce, których dotyczy powyższy problem. Zdawać sobie należy jednak sprawę z faktu, że posiada ono ogromny potencjał, jaki głównie stanowią obfite i różnorodne kopalnie kruszyw budowlanych oraz unikatowe walory turystyczne. Potencjał ten, przy wsparciu finansowym z Unii Europejskiej, prowadzić będzie do systematycznego rozwoju gospodarczego w województwie świętokrzyskim (Kik, Westermann 1999). Jednakże, aby w pełni go wykorzystać, potrzebny jest kapitał ludzki (składający się zwłaszcza z osób przedsiębiorczych), który, obok ziemi, surowców i inwestycji, stanowi o rozwoju gospodarczym danego obszaru. Wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej pojawiło się wiele programów wsparcia, których głównym celem jest poprawa konkurencyjności gospodarki poszczególnych regionów poprzez wspieranie rozwoju przedsiębiorczości.

Przedsiębiorczość jest pojęciem, które można zdefiniować na wiele sposobów, biorąc pod uwagę różne aspekty. Za twórcę teorii przedsiębiorczości uznaje się J.A. Schumpetera (1960), który definiował ją jako proces twórczej destrukcji, w wyniku której powstają nowe kombinacje w sferze wytwarzania, będące załączkiem działań przedsiębiorczych. Pojęcie to jest przede wszystkim rozumiane jako specyficzny rodzaj aktywności człowieka, wrodzona cecha osobowości, która wyraża się w jego twórczym działaniu, zmierzającym do zapewnienia racjonalnej i efektywnej koordynacji zasobów gospodarczych oraz umożliwiająca osiągnięcie racjonalności gospodarowania i efektywności ekonomicznej (Makiela 2008). Główne cechy przedsiębiorców to umiejętność dostrzegania potrzeb i doskonalenia pomysłów, zdolności do

wykorzystywania nadarzających się okazji oraz gotowość do podejmowania ryzyka (Stańda, Wierzbowska 2004). K. Jaremczuk (2003) definiuje przedsiębiorczość jako określoną siłę społeczno-ekonomiczną, posiadającą nie tylko wymiar ekonomiczny, ale również osobowy, społeczny i kulturowy.

W niniejszym artykule przedsiębiorczość rozumiana jest jako proces tworzenia i rozwoju działalności gospodarczej, nacechowany ryzykiem i niepewnością działania, zmierzający do realizacji zamierzonych celów przedsiębiorcy. W ujęciu procesowym przedsiębiorczość składa się z poszukiwania informacji i rozpoznania szans oraz nabywania zasobów i kształtowania strategii firmy. Przedsiębiorczość może być realizowana z różną intensywnością, a jej wymiarami są: poziom innowacyjności, ryzyka gospodarczego oraz aktywności. Dzięki temu możliwe jest ujęcie jej zmiennej natury (Lichtarski 2003).

Wejście do struktur europejskich niewątpliwie dało nowe możliwości dla szeroko pojętego rozwoju, nie oszczędzając przy tym zwłaszcza małych i średnich firm, które do nowych warunków gospodarowania musiały się przystosować. Oczywistym jest, że w dużych ośrodkach miejskich firmy takie poradziły sobie lepiej niż na innych obszarach, głównie dzięki rozwiniętym na ich terenie różnorodnym funkcjom. Pojawia się zatem pytanie: jak rozwijała się przedsiębiorczość w małych ośrodkach miejskich?

Celem niniejszego artykułu jest analiza rozwoju przedsiębiorczości w małych miastach województwa świętokrzyskiego w warunkach integracji europejskiej, z uwzględnieniem poszczególnych sekcji działalności gospodarczej. Badaniem objęto 23 miasta, których liczba ludności nie przekracza 20 tys. osób. Zakres czasowy obejmuje lata 2000–2008. Pominięto przy tym dwa miasta: Daleszyce oraz Koprzywnicę (z racji tego, że w 2000 roku nie posiadały one praw miejskich), w związku z czym niecisłym byłoby porównanie w latach 2000–2008.

Jednym z podstawowych wskaźników określających aktywność gospodarczą ludności danego obszaru jest wskaźnik przedsiębiorczości, obrazujący liczbę podmiotów gospodarczych danej jednostki terytorialnej na 1000 osób w wieku produkcyjnym. W pracy tej, do obliczenia wskaźnika przedsiębiorczości dla sektora rolnictwa brano pod uwagę podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON w sekcji A i B, czyli odpowiadającym sektorowi rolnictwa. Analogicznie postąpiono obliczając wskaźnik przedsiębiorczości dla sektora przemysłu (sekcje od C do F) oraz wskaźnik przedsiębiorczości dla sektora usług (pozostałe sekcje – własność prywatna). Obliczono również wskaźnik dynamiki w celu ukazania tempa rozwoju przedsiębiorczości w badanych jednostkach miejskich oraz wskaźnik lokalizacji.

Działalność gospodarcza w małych miastach województwa świętokrzyskiego w 2000 roku

W 2000 roku w małych miastach województwa świętokrzyskiego funkcjonowało 13 561 podmiotów gospodarczych (tab. 1). W stosunku do ogólnej liczby tych podmiotów funkcjonujących w województwie stanowiło to 15,8%, podczas gdy miasta te skupiają 11,8 % ludności województwa. Wyliczony iloraz lokalizacji, który jest stosunkiem tych dwóch wartości, wynosi 1,3, co oznacza, że mamy do czynienia z nadreprezentacją prywatnych podmiotów gospodarczych w stosunku do ludności. Dla porównania dodać należy, że iloraz lokalizacji wyliczony dla pozostałych miast wynosi 1,5.

Analizowane podmioty mają duże znaczenie w gospodarce małych miast, bowiem w stosunku do ogółu funkcjonujących na tym obszarze jednostek (łącznie z sektorem publicznym), stanowiły one 96,0%. W ich strukturze dominujące znaczenie miały podmioty usługowe: w 2000 roku w badanych miastach było ich 10 601, to jest 78,2% ogólnej liczby tych jednostek. Było to spowodowane głównie tym, że w miastach tych prężnie rozwija się handel, który stosunkowo łatwo uruchomić i który gwarantuje szybki zwrot nakładów. Ponadto występuje

tam duża liczba podmiotów związanych z obsługą nieruchomości oraz usługami niższego rzędu. Drugą pozycję obejmowały te związane z przemysłem (20,6%), natomiast najmniejsze znaczenie miały podmioty związane z rolnictwem (jedynie 1,2%).

Tab. 1. Podmioty gospodarcze dużych i małych miast oraz województwa świętokrzyskiego w 2000 roku

Wyszczególnienie	Liczba prywatnych podmiotów gospodarczych						
	ogółem	w tym:			struktura (%)		
		usługi	przemysł	rolnictwo	usługi	przemysł	rolnictwo
Małe miasta	13561	10601	2797	163	78,2	20,6	1,2
Duże miasta	44307	35295	8842	170	79,7	19,9	0,4
Województwo świętokrzyskie	85766	63496	19118	3152	74,0	22,3	3,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.stat.gov.pl/gus>

W roku 2000 w małych miastach województwa świętokrzyskiego wartości wskaźnika przedsiębiorczości rozkładały się bardzo nierównomiernie. Średnia wartość tego wskaźnika wynosiła 142,3. Dla porównania: w województwie wskaźnik ten wynosił 111,8, a w pozostałych miastach 157,6. Najwyższe wartości, powyżej średniej, zaobserwowano w Busku-Zdroju (186,4), Opatowie (169,0), Skalbmierzu (165,0) i Staszowie (164,5), a więc w części południowo-wschodniej województwa (tab. 2, ryc. 1). Miasta te od dawna związane były z przemysłem i usługami. Busko-Zdrój to ośrodek o wieloletniej tradycji uzdrowiskowej, natomiast Staszów od dawna związany jest z wydobywaniem siarki w Grzybowie. Najniższą wartość wskaźnika przedsiębiorczości przyjął w miastach: Kunów (90,7), Sędziszów (96,8) i Połaniec (107,2). Ośrodki te silnie rozwijały się w przeszłości. Kunów był związany z Centralnym Okręgiem Przemysłowym, Sędziszów z linią kolejową, którą zbudowano już w 1885 r., a w latach 50. XX w. rozbudowano – była to ważna stacja kolejowa w okresie powojennym, a Połaniec z elektrownią – jedną z największych w Polsce, o mocy 1800MW, zbudowaną w latach 70. XX w. Jednak nowe warunki gospodarowania po transformacji systemowej zapoczątkowanej w Polsce w ubiegłym stuleciu sprawiły, że nie wszystkie zakłady potrafiły dostosować się do nowych warunków ekonomicznych. W pozostałych miastach wskaźnik ten oscylował w granicach 110–160. Łatwo można zauważyć, że większe miasta (powyżej 10 tys. mieszkańców) lepiej poradziły sobie z transformacją gospodarczą niż małe, głównie dzięki wieloletnim tradycjom przemysłowym oraz zróżnicowaniu działalności gospodarczej (Kamińska 1994).

Inaczej przedstawia się sytuacja w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej. Najwyższe wartości przyjmował wskaźnik przedsiębiorczości liczony dla sektora usług, którego średnia wynosiła 111,2. Najwyższe wartości zaobserwowano w Busku-Zdroju (powyżej 140), Skalbmierzu i Opatowie. Było to spowodowane, jak już wcześniej wspomniano, głęboko zakorzenionymi tradycjami uzdrowiskowymi bądź handlowymi (rzemieślniczymi). Najniższe natomiast odnotowano w Kunowie (poniżej 80), Wąchocku i Ćmielowie, ze względu na sąsiedztwo z dużymi ośrodkami miejskimi. Zwykle obszary położone w sąsiedztwie dużych miast zyskują na swojej atrakcyjności (Kamińska 2006), jednak w tym przypadku, położenie to spowodowało „wymywanie” działalności gospodarczej, z powodu większej atrakcyjności lokalizacyjnej dużych ośrodków miejskich.

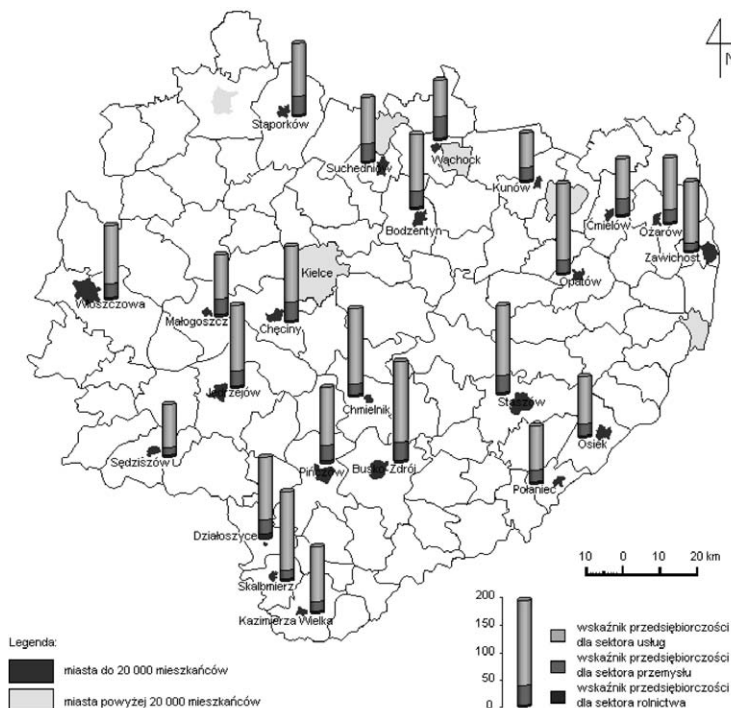
Tab. 2. Wskaźnik przedsiębiorczości w małych miastach województwa świętokrzyskiego w 2000 roku

Miasto	Wskaźnik przedsiębiorczości			
	ogólny	dla sektora rolnictwa	dla sektora przemysłu	dla sektora usług
Busko-Zdrój	186,4	1,1	36,9	148,5
Jędrzejów	153,8	1,6	30,4	121,7
Małogoszcz	115,5	2,6	30,6	82,2
Sędziszów	96,8	0,9	16,6	79,3
Kazimierza Wielka	122,8	1,1	21,2	100,5
Skalbmierz	165,0	1,3	19,0	144,7
Bodzentyn	138,2	2,3	31,0	105,0
Chęciny	141,5	1,8	36,0	103,6
Chmielnik	163,2	2,0	22,3	138,9
Stąporków	134,1	1,0	34,6	98,5
Opatów	169,0	1,6	23,7	143,7
Ożarów	123,9	3,2	22,5	98,3
Ćmielów	108,0	2,2	29,1	76,7
Kunów	90,7	1,6	23,9	65,2
Działoszyce	151,5	10,6	24,2	116,7
Pińczów	141,0	3,7	29,0	108,3
Zawichost	130,3	1,8	14,8	113,7
Suchedniów	121,6	1,9	33,5	86,2
Wąchock	110,6	1,2	41,9	67,4
Osiek	113,2	1,8	24,3	87,2
Połaniec	107,2	0,4	25,0	81,9
Staszów	164,5	0,8	34,0	129,7
Włoszczowa	137,7	2,1	27,7	107,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.stat.gov.pl/gus>

Duże zróżnicowanie w układzie przestrzennym obserwuje się również w przypadku wskaźnika przedsiębiorczości dla sektora przemysłu. Jego średnia w 2000 roku w analizowanych miastach wynosiła 29,4. Wąchock, Chęciny oraz Busko-Zdrój to miasta, gdzie jego wartości były najwyższe (powyżej 35). W miastach tych, położonych w sąsiedztwie dużych ośrodków przemysłowych, dzięki możliwościom kooperacji powstały w badanym okresie liczne zakłady przemysłowe. Najniższe wartości (poniżej 20) analizowanego wskaźnika wystąpiły w Zawichoście, Sędziszowie i Skalbmierzu, głównie ze względu na ich peryferyjne położenie.

Ryc. 1. Przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika przedsiębiorczości w małych miastach województwa świętokrzyskiego w 2000 roku

Źródło: opracowanie własne.

Natomiast wskaźnik przedsiębiorczości dla sektora rolnictwa osiągał najniższe wartości ze wszystkich analizowanych wskaźników. Jego średnia wynosiła jedynie 1,7. Najwyższe wartości wystąpiły w Działoszycach i Pińczowie, najniższe – w Połancu i Staszowie. Sektor ten obejmował głównie uprawę owoców i warzyw oraz wynajmem maszyn rolniczych. Przy wyciąganiu wniosków na podstawie struktury branżowej należy być bardzo ostrożnym, ponieważ powszechnym jest, iż rejestrujący podmioty gospodarcze podają kilka zakresów jej działalności. Jednakże dane GUS uwzględniają tylko tę, która została podana jako pierwsza. Można, więc przyjąć, że dany podmiot gospodarczy prowadzi daną działalność gospodarczą jako podstawową.

Dynamika rozwoju działalności gospodarczej w małych miastach województwa świętokrzyskiego w latach 2000–2008

W latach 2000–2008 liczba prywatnych podmiotów gospodarczych w małych miastach województwa świętokrzyskiego wzrosła z 13 561 do 14 910, to jest o 9,9 %. To tempo wzrostu było niższe niż w całym województwie oraz większe niż analizowanych miastach (tab. 3). W celu scharakteryzowania tempa rozwoju przedsiębiorczości w małych miastach województwa świętokrzyskiego obliczono wskaźnik dynamiki dla lat 2000–2008. Należy zwrócić uwagę na fakt, że jego wartość w latach 2000–2004 była wyższa, zarówno w małych miastach (105,7), jak i większych ośrodkach (117,4), niż w latach 2004–2008 (odpowiednio: 104,0 i 102,6). W stosunku do ogółu województwa oraz dużych miast, różnica ta jest zdecydowanie

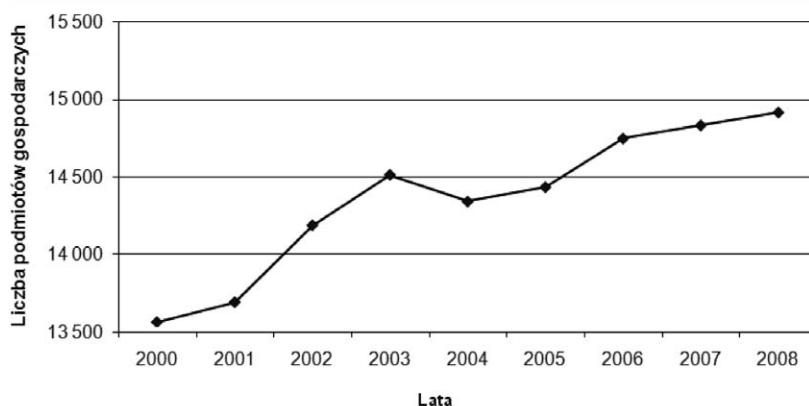
mniejsza w ośrodkach małych, gdzie skutki przemian gospodarczych docierają ze znacznym opóźnieniem. Liczba podmiotów rośnie tam wolno, z uwagi na stosunkowo małą liczbę osób w wieku produkcyjnym, zdolnych do podjęcia działalności gospodarczej.

Tab. 3. Liczba prywatnych podmiotów gospodarczych w małych miastach województwa świętokrzyskiego w latach 2000–2008

Wyszczególnienie	Liczba prywatnych podmiotów gospodarczych		Wskaźnik dynamiki (lata)		
	2000	2008	2000–2008	2000–2004	2004–2008
Małe miasta	13561	14910	109,9	105,7	104,0
Duże miasta	44307	53357	120,4	117,4	102,6
Województwo świętokrzyskie	85766	104833	122,2	115,8	105,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.stat.gov.pl/gus>

Ryc. 2. Zmiany liczby prywatnych podmiotów gospodarczych w małych miastach województwa świętokrzyskiego w latach 2000–2008

Źródło: opracowanie własne.

Do roku 2003 obserwuje się zdecydowany wzrost liczby prywatnych podmiotów gospodarczych, lecz w latach 2003–2005 został on zahamowany i zauważono pewien ubytek tych jednostek (ryc. 2). Przyczyną tego była zwłaszcza niepewność przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i strach przed wahaniami na rynkach walut. Jednak po 2005 roku obserwujemy ponowny, powolny wzrost prywatnych podmiotów gospodarczych, kiedy to sytuacja zaczęła się stabilizować, a rynek zbytu się powiększył i możliwy był swobodny przepływ kapitału, towarów i usług. Część przedsiębiorców chętnie otworzyła się na nowe warunki gospodarowania i skorzystała z pomocy unijnej przy zakładaniu własnych przedsiębiorstw. Jednak obawa pozostałych przed trudnościami w pozyskaniu funduszy unijnych, niewiedza, a często również i niekompetencja urzędników spowodowały, że liczba ta nie rośnie tak gwałtownie, jak można było przypuszczać. Dlatego też wskaźnik dynamiki dla lat 2004–2008 był niższy (104,0) niż w latach 2000–2004 (105,7).

Przyjmując jako kryterium powyższy wskaźnik, wyróżniono 3 typy miast:

1. progresywne, charakteryzujące się wzrostem liczby prywatnych podmiotów gospodarczych, w których wskaźnik dynamiki był wyższy niż 106;
2. stagnujące, w których wskaźnik dynamiki wahał się w przedziale od 99,0 do 105,9;
3. regresywne, charakteryzujące się spadkiem liczby prywatnych podmiotów gospodarczych, w których wskaźnik dynamiki był niższy niż 98,9 (tab. 4).

Tab. 4. Typy małych miast województwa świętokrzyskiego według zmiany liczby prywatnych podmiotów gospodarczych

Miasta		
typ	liczba	wyszczególnienie
progresywne	12	Sędziszów, Małogoszcz, Suchedniów, Ćmielów, Wąchock, Busko-Zdrój, Staszów, Opatów, Zawichost, Połaniec, Osiek, Kazimierza Wielka
stagnujące	7	Stąporków, Jędrzejów, Bodzentyn, Włoszczowa, Skalbmierz, Ożarów, Chęciny
regresywne	4	Kunów, Działoszyce, Pińczów, Chmielnik

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.stat.gov.pl/gus>

Pierwszą i najliczniejszą grupę tworzyły miasta progresywne. Wśród nich najwyższą wartością wskaźnika dynamiki odznaczały się: Sędziszów (129,4), Małogoszcz (127,2) i Suchedniów (126,8), gdzie silnie zaznaczył się rozwój przemysłu. W grupie drugiej znalazło się 7 miast stagnujących, zaś w grupie trzeciej – zaledwie 4 miasta regresywne – gdzie odnotowano najmniejsze wartości wskaźnika dynamiki, wynoszące mniej niż 99,0 (Chmielnik, Pińczów, Działoszyce oraz Kunów).

Działalność gospodarcza w małych miastach województwa świętokrzyskiego w 2008 roku

W 2008 roku w małych miastach województwa świętokrzyskiego funkcjonowało 14 910 prywatnych podmiotów gospodarczych (tab. 5). W stosunku do ogólnej liczby tych podmiotów funkcjonujących w województwie stanowiło to 14,2 % (czyli o 1,6 % mniej niż w 2000 roku), podczas gdy miasta te skupiały wówczas 11,5 % ludności województwa. Wyliczony iloraz lokalizacji wynosił 1,2, co oznacza, że 4 lata po wstąpieniu do struktur europejskich dalej zaznacza się nadreprezentacją prywatnych podmiotów gospodarczych w stosunku do ludności, ale iloraz nieznacznie się obniżył. Dla porównania: iloraz lokalizacji wyliczony dla pozostałych miast, podobnie jak 8 lat wcześniej, wynosił 1,5. W stosunku do ogółu funkcjonujących na tym obszarze jednostek (łącznie z sektorem publicznym), podmioty te stanowiły 95,4 %. W ich strukturze, podobnie jak 8 lat wcześniej, dominujące znaczenie miały podmioty usługowe: w 2008 roku w badanych miastach było ich 11 719, to jest 78,6 % ogólnej liczby tych jednostek. W stosunku do roku 2000 ich liczba wrosła jedynie o 0,4 %. Drugą pozycję obejmowały te, związane z przemysłem (20,3 %), natomiast najmniejsze znaczenie miały podmioty związane z rolnictwem (jedynie 1,1 %) – o 0,6 % mniej niż w roku 2000.

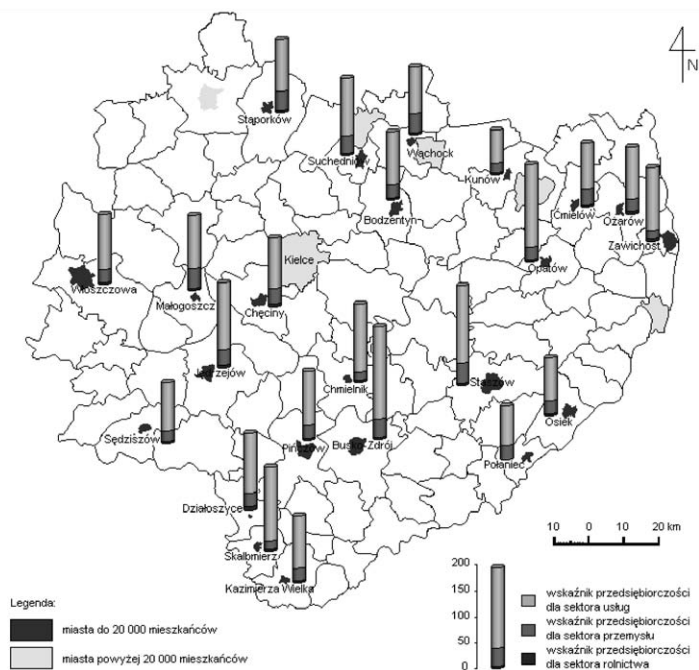
Tab. 5. Podmioty gospodarcze miast i województwa świętokrzyskiego w 2008 roku

Wyszczególnienie	Liczba prywatnych podmiotów gospodarczych						
	ogółem	w tym:			struktura (%)		
		usługi	przemysł	rolnictwo	usługi	przemysł	rolnictwo
Małe miasta	14910	11719	3033	158	78,6	20,3	1,1
Duże miasta	53357	42971	10138	248	80,5	19,0	0,5
Województwo świętokrzyskie	104833	79603	23513	1717	75,9	22,4	1,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.stat.gov.pl/gus>

Średnia wartość wskaźnika przedsiębiorczości wynosiła 151,9 i była wyższa niż w roku 2000 o 9,6. Największą odnotowano, podobnie jak w roku 2000, w Busku-Zdroju (215,0, co oznacza wzrost w stosunku do 2000 roku o 18,6). Ponadto wysokie wartości wystąpiły również w Opatowie i Staszowie (ponad 180); najniższe zaś w miastach: Kunów, Połaniec i Osiek – poniżej 110 (tab. 6; ryc. 3).

Ryc. 3. Przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika przedsiębiorczości w małych miastach województwa świętokrzyskiego w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne.

W stosunku do roku 2000 zwiększyły się również wartości wskaźnika przedsiębiorczości dla sektora usług, którego średnia wynosiła 119,5 i była wyższa niż w roku 2000 o 8,3. Najwyższe wartości (powyżej 140), zaobserwowano w Busku-Zdroju, Opatowie i Staszowie, najniższe natomiast (poniżej 85) w Kunowie, Połaniecu i Osieku.

Zróżnicowane wartości przyjmował również wskaźnik przedsiębiorczości dla sektora przemysłu. Jego średnia w 2008 roku w analizowanych miastach wynosiła 30,9 i była wyższa o 1,5 niż 8 lat wcześniej. Tutaj najwyższe wartości wystąpiły w miastach: Staszów, Małogoszcz i Wąchock (powyżej 35). Najniższe natomiast (poniżej 20) przyjął on w Zawichoście, Skalbmierzu i Chmielniku. Wskaźnik przedsiębiorczości dla sektora rolnictwa, podobnie jak 8 lat wcześniej, osiągał najniższe wartości ze wszystkich analizowanych wskaźników. Jego średnia wynosiła jedynie 1,6. Najwyższe wartości wystąpiły w Działoszycach i Zawichoście, a najniższe – Połańcu i Kunowie.

Tab. 6. Wskaźnik przedsiębiorczości w małych miastach województwa świętokrzyskiego w 2008 roku

Miasto	Wskaźnik przedsiębiorczości			
	ogólny	dla sektora rolnictwa	dla sektora przemysłu	dla sektora usług
Busko-Zdrój	215,0	1,2	36,7	177,1
Jędrzejów	163,8	2,9	32,3	128,6
Małogoszcz	144,7	2,6	39,8	102,4
Sędziszów	116,5	1,3	22,2	93,0
Kazimierza Wielka	128,3	1,1	26,2	101,0
Skalbmierz	160,6	1,2	18,1	141,3
Bodzentyn	130,3	0,7	27,3	102,3
Chęciny	132,9	2,7	31,1	99,1
Chmielnik	149,2	0,8	18,7	129,8
Stąporków	140,4	1,7	37,2	101,4
Opatów	187,3	1,6	26,5	159,3
Ożarów	128,0	3,3	24,9	99,8
Ćmielów	121,8	1,5	33,2	87,1
Kunów	85,1	0,5	20,2	64,3
Działoszyce	148,5	6,1	25,8	116,7
Pińczów	132,6	1,5	26,6	104,5
Zawichost	140,8	3,6	17,8	119,4
Suchedniów	148,3	1,8	35,4	111,1
Wąchock	129,5	1,2	38,9	89,4
Osiek	110,6	1,6	26,8	82,1
Poaniec	103,4	0,5	25,4	77,5
Staszów	190,2	1,0	41,0	148,2
Włoszczowa	134,5	1,0	28,2	105,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.stat.gov.pl/gus>

Wnioski

Przeprowadzona analiza pozwala stwierdzić, że w latach 2000–2008 nastąpił wzrost przedsiębiorczości w małych miastach województwa świętokrzyskiego, a liczba prywatnych podmiotów wzrosła tu z 13 561 do 14 910, to jest o 9,9 %. Iloraz lokalizacji zmniejszył się z 1,3 do 1,2, lecz dalej jest wyższy niż 1, co wskazuje na nadmiar podmiotów względem ludności. Większe tempo wzrostu prywatnych podmiotów gospodarczych zaobserwowano przed wstąpieniem do Unii Europejskiej, kiedy przedsiębiorcy dobrze znali stabilne warunki rynkowe; wskaźnik dynamiki wynosił wówczas 105,7, natomiast w latach 2004–2008: 104,0. Być może obawa przed nowym zjawiskiem, jakim było przystąpienie do struktur europejskich, zahamowała tempo wzrostu podmiotów gospodarczych. Przedsiębiorcy jednak zaczęli powoli zdawać sobie sprawę z faktu, że integracja z Unią Europejską daje nowe szanse – poszerza dotychczasowy rynek zbytu i stwarza możliwości swobodnego przepływu kapitału oraz towarów i usług. Z drugiej jednak strony zwiększyły się wymagania co do jakości towarów i usług, co skutkowało tym, że rozwój ten następował powoli.

Wzrost przedsiębiorczości w głównej mierze objął ośrodki z długoletnimi tradycjami usługowymi bądź przemysłowymi (Busko-Zdrój, Staszów, Opatów, Wąchock). Zaobserwowano przy tym większy rozwój usług w miastach oddalonych od ośrodków centralnych, ze względu na konieczność zaspokajania potrzeb lokalnej społeczności. Przemysł rozwijał się z kolei w miastach o bliskim sąsiedztwie tych ośrodków, gdzie możliwa była szeroko pojęta kooperacja i dogodne połączenia komunikacyjne między nimi.

Powyższa analiza pozwoliła również na wyróżnienie trzech typów miast:

- pierwszą i najliczniejszą grupę tworzy 12 miast progresywnych, charakteryzujących się wzrostem liczby prywatnych podmiotów gospodarczych, w których wskaźnik dynamiki był wyższy niż 106;
- drugą grupę tworzy 7 miast stagnujących, w których wskaźnik dynamiki wahał się w przedziale od 99,0 do 105,9;
- trzecią grupę tworzą miasta regresywne, charakteryzujące się spadkiem liczby prywatnych podmiotów gospodarczych, w których wskaźnik dynamiki był niższy niż 98,9; w tej grupie znalazły się 4 miasta.

Kielce jako stolica województwa zdołały już wytworzyć zadowalający w skali regionu system obsługi rynku i rozwoju przedsiębiorczości (Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013). W województwie świętokrzyskim potrzebne jest dalsze wspieranie wzrostu i rozwoju miast małych i średnich, zdolnych w przyszłości do skutecznej i wielostronnej obsługi swoich subregionalnych stref wpływów. Potrzeba jeszcze wiele pracy i wysiłku, zwłaszcza władz lokalnych, wspieranych przez specjalistów. Nie zapominajmy, że społeczeństwo wiąże ogromne nadzieje w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, a naszym zadaniem jest zrobić wszystko, aby tej szansy nie zmarnować.

Literatura

1. Jaremczuk K., 2003, *Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości – szanse i zagrożenia*, Wydawnictwo PWSZ, Tarnobrzeg.
2. Kamińska W., 1994, *Problematyka rozwoju struktur przestrzennych indywidualnej działalności gospodarczej w województwie kieleckim w procesach przechodzenia do gospodarki rynkowej* [w:] Z. Ziolo (red.), *Przemiany transformacji struktur regionalnych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej*, Wyd. WSP w Krakowie, Warszawa–Kraków–Rzeszów.

3. Kamińska W., 2006, *Pozarolnicza indywidualna działalność gospodarcza w Polsce w latach 1988–2003*, „Prace Geograficzne”, nr 203, IGiPZ PAN, Warszawa.
4. Kik K., Westermann S. (red.), 1999, *Europa Regionów: Region Świętokrzyski w procesach integracji Polski z Unią Europejską*, Wydział Zarządzania i Administracji WSP, Kielce.
5. Lichtarski J., 2003, *Podstawy nauki o przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
6. Makiela Z., 2008, *Przedsiębiorczość regionalna*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
7. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013*, Kielce.
8. *Rocznik Statystyczny Województwa Świętokrzyskiego 2001*, US, Kielce.
9. Schumpeter J.A., 1960, *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa.
10. Stańda B., Wierzbowska B., 2004, *Bądź przedsiębiorczy*, PWN, Warszawa.
11. <http://www.stat.gov.pl/gus>

Development of Entrepreneurship in Small Cities of Świętokrzyskie Voivodeship in 2000–2008

The aim of the work is to analyze the development of entrepreneurship in small cities in Świętokrzyskie Voivodeship during 2000–2008. Examination covered 23 cities, which population does not exceed 20 000 inhabitants. This article presents the essence and measures of entrepreneurship in small cities in Świętokrzyskie Voivodeship, and changes in distribution and development in the number of transactors observed in this area. Conducted analysis showed, that in 2000–2008 there was development of entrepreneurship in small cities in Świętokrzyskie Voivodeship. Number of private entities increased from 13 561 to 14 910 (9,9 per cent increase), and the growth of entrepreneurship predominantly covered centres with a long-term service or industrial traditions.